

Aanvullende notitie bij de handreiking 'Wanneer is er sprake van een dierproef in de zin van de Wet': Aandachtspunten voor het doen van dierproeven met wilde dieren in hun biotoop.

INLEIDING

Bij de herziening van de Wet op de dierproeven (Wod) zijn de kaders voor het beantwoorden van de vraag 'Wanneer is er sprake van een dierproef in de zin van de Wet' veranderd. Het is van groot belang om over de interpretatie van deze nieuwe kaders helderheid bij en overeenstemming te krijgen met alle betrokkenen. De Centrale Commissie Dierproeven (CCD) heeft een werkgroep met een brede vertegenwoordiging uit het proefdierkundig werkveld in Nederland ingesteld en gevraagd de praktische invulling van de nieuwe kaders rond 'Wat is een dierproef' in kaart te brengen. Deze kaders zijn beschreven in de handreiking "Wanneer is er sprake van een dierproef in de zin van de wet" welke op 3 oktober 2016 is gepubliceerd op de website van de CCD.

In deze handreiking is de situatie rond de experimenten met wilde dieren in hun biotoop niet of nauwelijks opgenomen.

Voor dit onderzoeksveld spelen een aantal zeer specifieke zaken rond de interpretatie van de Wet.

Om voorlichting te geven aan alle betrokkenen (vergunninghouders, veldwerkers, toezichthouders, IvD's etc) en handvatten te bieden bij de interpretatie van de Wod voor dit onderzoeksveld is vanuit het veldwerkstakeholdersoverleg een werkgroep samengesteld. Deze heeft geschreven aan een breder opgezette invulling en onderbouwing van de Wod specifiek gericht op dit onderzoeksgebied. Medewerkers van het ondersteunend Bureau van de CCD en de NVWA zijn als adviseur betrokken geweest bij het opstellen van de handreiking "Dierproeven met wilde dieren in hun biotoop". Deze handreiking is aangeboden aan de CCD en beschrijft de kaders voor dierproeven met wilde dieren in hun biotoop, welke beslismomenten een rol spelen en hoe de wettelijke kaders ingevuld dienen te worden.

De CCD benoemt in de voorliggende aanvullende notitie de specifieke aandachtsgebieden en verwijst voor de onderbouwing en overwegingen naar de door het veldwerkstakeholdersoverleg opgestelde handreiking "Dierproeven met wilde dieren in hun biotoop"

Alvorens in te gaan op wilde dieren, wordt het algemene kader geschetst, zoals ook van toepassing op wilde dieren in hun biotoop

ALGEMEEN KADER

Dierproef: elk al dan niet invasief gebruik van een dier voor experimentele of andere doeleinden, waarvan het resultaat bekend of onbekend is, of onderwijskundige doeleinden, die bij het dier evenveel of meer pijn, lijden, angst of blijvende schade kan veroorzaken als, dan wel dan het inbrengen van een naald volgens goed diergeneeskundig vakmanschap.

Op het moment dat er in het kader van een experiment handelingen aan een dier worden uitgevoerd zijn er drie aspecten die mogelijk bijdragen aan de welzijnsaantasting waar het dier ten gevolge van dat experiment mee geconfronteerd wordt.

1. De welzijnsaantasting ten gevolge van het vangen, hanteren en fixeren en de vervolgstress ten gevolge hiervan.
2. De welzijnsaantasting die gepaard gaat met het uitvoeren van de experimentele handelingen.
3. De welzijnsaantasting als gevolg van het uitvoeren van de experimentele handelingen.

Deze uitgangspunten gelden voor alle dieren die ingezet worden in dierproeven.

Toepassing op wilde dieren

Voor het uitvoeren van Dierproeven met wilde dieren in hun biotoop is de definitie zoals beschreven in de Wod leidend.

De welzijnsaantasting ten gevolge van het vangen, hanteren en fixeren wordt niet meegenomen bij het bepalen of er al of niet sprake is van het overschrijden van de 'ongerief drempel'. Voor het inbrengen van een naald zal een dierenarts dat betreffende dier ook moeten vangen, hanteren en fixeren. De welzijnsaantasting ten gevolge van het vangen, hanteren en fixeren is dus geen onderdeel van het referentiekader dat gebruikt wordt of er al of niet sprake is van het overschrijden van de welzijnsdrempel. De impact hiervan voor het onderzoek met wilde dieren in hun biotoop is veel groter dan voor het reguliere laboratoriumonderzoek met veelal handtamme proefdieren. Bovendien spelen bij de interpretatie van alle drie punten in geval van het onderzoek met wilde dieren in hun biotoop een aantal andere specifieke overwegingen die nadere interpretatie van de wet vereisen.

Alleen aspecten 2 en 3 bepalen dus of er sprake is van het overschrijden van de ongeriefdrempel.

Voor het meewegen van aspect 3: de welzijnsaantasting als gevolg van de handelingen worden in het geval het een wild dier in zijn biotoop betreft 'natuurlijke' gebeurtenissen waar het dier mee geconfronteerd wordt, zoals predatiekans, voedselschaarste niet meegewogen tenzij dit een direct gevolg is van de handelingen in het kader van een dierproef bijvoorbeeld het aanbrenge van een zender. Wanneer de kans op welzijnsaantasting bij een niet gezenderd dier vergelijkbaar is, dan is dit niet medebepalend voor het vaststellen van de ongeriefdrempel.

Wanneer op basis van de vervolghandelingen vastgesteld is dat er sprake is van een vergunningplichtige dierproef, dan wordt het ongerief als gevolg van het vangen en fixeren van het dier wel beschreven in de projectaanvraag en het cumulatief ongerief meegewogen in de afweging die door de DEC en de CCD gemaakt worden.

Doden zonder voorafgaande handeling ten behoeve van het verzamelen van weefsels en organen.

Het doden van een dier zonder voorafgaande handelingen ten behoeve van het gebruik van hun organen, weefsels of lichaamsvloeistoffen wordt in Nederland in tegenstelling tot andere Europese landen beschouwd wordt als een dierproef (artikel 1 lid 1 sub a) en daarmee vergunningplichtig. De wet schrijft voor dat de deskundigheid en de bekwaamheid van degenen die de dieren doden geborgd moeten zijn.

De CCD heeft hierbij als uitgangspunt dat deze 'Nederlandse kop op de richtlijn' van toepassing is wanneer de onderzoeker de uitvoering bepaalt (tijd, plaats, vangmethode, handelingen), dus het initiatief heeft in wanneer en/of op welke wijze het dier gedood wordt ten behoeve van het verzamelen van organen, weefsels of lichaamsvloeistoffen.

Bijvoorbeeld wanneer een muskusrat in het kader van reguliere bestrijding gedood wordt en daarna organen of weefsels worden verzameld van dat dier is dit geen vergunningplichtige dierproef. Wanneer op initiatief van de onderzoeker op een bepaald moment en bepaalde plaats een muskusrat wordt gevangen ten behoeve van het verzamelen van weefsels en organen is dit wel een vergunningplichtige dierproef.

Wanneer in het kader van populatie onderzoek op een commercieel schip wordt meegevangen en van de gevangen consumptie vissen organen en weefsels worden verzameld is er geen sprake van een vergunningplichtige dierproef.

Echter wanneer deze organen en weefsels worden verzameld van bijvangst die niet geschikt is voor consumptie en normaal gesproken weer vrijgelaten worden en dus 'kans van leven hebben', dan is de Wod van toepassing en is er sprake van een vergunningplichtige dierproef.

Wanneer projectvergunning aanvragen?

Een projectvergunning moet worden aangevraagd wanneer er sprake is van een vergunningplichtige dierproef. Wanneer een dierproef een vergunningplichtige dierproef is wordt bepaald door of de ongeriefdrempel overschreden wordt, er sprake is van een proefdier in de zin van de wet en door de doelstelling in het kader waarvan de dierproef uitgevoerd wordt.

Het bepalen of er sprake is van het overschrijden van de ongeriefdrempel, evenveel of meer ongerief dan het inbrengen van een naald volgens goed diergeneeskundig vakmanschap, is in dit onderzoeksveld in bepaalde gevallen meer subjectief dan in een laboratorium situatie, omdat hier aspect 3: **De welzijnsaantasting als gevolg van het uitvoeren van de experimentele handelingen** een grotere rol speelt.

In beginsel is de Instellingsvergunninghouder verantwoordelijk voor de beslissing rond het al of niet aanvragen van een projectvergunning. Het lijkt logisch dat de besluitvorming of er sprake is van het overschrijden van de ongeriefdrempel en daarmee of er sprake is van een vergunningplichtige dierproef bij de Instantie voor Dierenwelzijn wordt belegd.

De Instantie voor Dierenwelzijn zal de overwegingen op basis waarvan bepaald is of er wel of niet sprake is van een vergunningplichtige dierproef vastleggen in de administratie waarmee dit inzichtelijk is wanneer er een inspectie in het kader van toezicht op de WoD plaatsvindt door de NVWA. De Instellingsvergunninghouder is

eindverantwoordelijk wanneer de afwegingen onjuist zijn en er sprake is van het uitvoeren van een dierproef zonder dat er een vergunning is verleend. Wanneer er twijfel is over de afwegingen kan met het ondersteunend bureau van de Centrale Commissie Dierproeven worden overlegd. Bij het maken van de afweging zal dan ook de NVWA betrokken worden.

Aanvullende overwegingen en onderbouwing

Een aantal van de specifieke aandachtspunten, ten opzichte van proeven in een laboratoriumomgeving, rond het uitvoeren van dierproeven met wilde dieren in hun biotoop die besproken worden in de handreiking "Dierproeven met wilde dieren in hun biotoop" zijn:

1. '*Wetenschappelijke doeleinden*' in artikel 1a wordt zo uitgelegd dat de wet van toepassing is op alle gevallen waarbij sprake is van '*een op wetenschappelijke wijze uitgevoerde gestructureerde systematische dataverzameling*'.
2. Als het identificeren/merken van het dier uitgevoerd wordt in het kader van één van de doelen zoals beschreven in artikel 1c van de Wod (paragraaf II.2.3) is er geen sprake van '*hoofddoel identificeren*' geldt artikel 1b,7e dus niet en is de Wod dus wel van toepassing.
3. Het vangen, hanteren, doden
  - a. Vangen door anestheseren
  - b. Onderscheid tussen hanteren bij vangen en hanteren voor toepassen experimentele handelingen
4. Het gebruik van dieren uit commerciële visserij, van bestrijders en reguliere jacht
5. Merken/identificeren van dieren (interpretatie van 'primaire doel')
6. De interpretatie van de ongerief drempel
  - a. Het langer hanteren dan voor inbrengen van naald
  - b. Het verzamelen van haren veren, bloed
  - c. Het plaatsen van een externe zenders waarna de dieren losgelaten worden
7. Het weer loslaten in het biotoop
  - a. Na afloop van het experiment
  - b. In het kader van het experiment
8. Integriteit (Als een dier 'het doel waarom het op aarde is' niet meer kan realiseren; aanbrengen van zender/merk, instrumenteel gebruik)
9. Niet voor onderzoek gefokt
10. Beperking wilde dieren/Bedreigde diersoorten
11. Valt onderzoek in het kader van beheer van natuurterreinen binnen het toepassingsbereik van de Wod?
12. Hoe ga je om met bijvangst?
13. Effecten voor milieu (hoe breed interpreteren?) CCD lijkt een hele brede interpretatie hier aan te geven. Heeft consequenties voor onderzoek in 'het milieu'.
14. Zieke gewonde dieren
15. Einde experiment